

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра конституційного права та теоретико-правових дисциплін

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для виконання аудиторної та самостійної роботи

з дисципліни

«Право ЄС»

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	D БІЗНЕС, АДМІНІСТРУВАННЯ ТА ПРАВО
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	D 8 ПРАВО
ОСВІТНЯ ПРОГРАМА	ПРАВО
РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ	Перший (бакалаврський)
ФАКУЛЬТЕТ	Соціально-гуманітарний

Біла Церква
2025

УДК:

Затверджено

Науково-методичною комісією Білоцерківського НАУ

Протокол № 4 від «20» листопада 2025 р.

Укладач: Тимошук О.Г., канд. юрид. наук, доцент кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін

Тимошук О.Г. Методичні вказівки для виконання аудиторної та самостійної роботи з дисципліни «Право ЄС» здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності D8 «Право» / уклад. О.Г. Тимошук. Біла Церква: БНАУ, 2025. 56 с.

Публікація містить рекомендації здобувачам вищої освіти для підготовки до практичних занять з навчальної дисципліни «Право Європейського Союзу», структуру та зміст дисципліни, теоретичні й письмові практичні завдання для опрацювання, питання для обговорення, завдання для самостійної роботи, тестові завдання для самоконтролю та рекомендовану літературу.

Видання спрямоване на розвиток компетентностей у сфері розуміння правової системи Європейського Союзу, її інституційного механізму, джерел і принципів права ЄС, а також на формування у здобувачів вищої освіти здатності до аналізу, тлумачення та практичного застосування норм права ЄС у національному правопорядку України.

Окрему увагу приділено актуальним аспектам європейської інтеграції України, процесам імплементації Угоди про асоціацію, адаптації національного законодавства до *acquis communautaire* та перспективам членства України в Європейському Союзі.

Рецензент:

Обіюх Н.М., канд. юрид. наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Білоцерківського НАУ

Методичні вказівки розглянуто на засіданні кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін, протокол №3 від 23.10.2025р.

Схвалено методичною радою соціально-гуманітарного факультету, протокол №3 від 13.11. 2025р.

© О.Г. Тимошук, 2025

ЗМІСТ

№ п/п	Назва	Стор.
1.	Передмова	4
2.	Контент змістових модулів	7
3.	Тематика практичних занять	8
4.	Тестові завдання для самоконтролю	44
5.	Орієнтовний перелік питань до заліку	47
6.	Критерії оцінювання результатів навчання здобувача	49
7.	Словник термінів англійською мовою з перекладом з навчальної дисципліни “Право ЄС”	51
8.	Рекомендовані джерела інформації	52

ПЕРЕДМОВА

Сучасна правова система України, орієнтована на європейські цінності, потребує юристів нового покоління — фахівців, здатних не лише глибоко розуміти національне законодавство, а й орієнтуватися у праві Європейського Союзу, механізмах його дії та впливу на правовий розвиток України. Саме цьому сприяє вивчення навчальної дисципліни «Право Європейського Союзу», яка формує у здобувачів вищої освіти систему знань про правові основи функціонування ЄС, його інституційну структуру, джерела та принципи права, а також механізми імплементації європейських норм у національне законодавство.

У період глибоких суспільних трансформацій, воєнних викликів та активної євроінтеграції Україна особливо потребує юристів, які поєднують фахову компетентність із розумінням цінностей демократії, верховенства права, прав людини та солідарності. Тому дисципліна «Право Європейського Союзу» займає особливе місце в системі правничих знань — як така, що формує у студентів професійну свідомість європейського рівня, здатність до правового аналізу, критичного мислення та практичного застосування норм європейського права.

Методичні рекомендації, представлені у цьому виданні, розроблено з метою забезпечення ефективного засвоєння змісту навчальної дисципліни, систематизації знань про інститути та джерела права ЄС, формування навичок аналізу судової практики Суду Європейського Союзу, а також розуміння процесів адаптації українського законодавства до *acquis communautaire*.

Видання охоплює ключові змістові модулі дисципліни, зокрема:

- становлення та еволюцію права Європейського Союзу;
- інституційну систему ЄС та її компетенцію;
- джерела і принципи права ЄС;
- механізми реалізації й захисту прав у правопорядку ЄС;
- відносини між Україною та Європейським Союзом;
- перспективи інтеграції України до ЄС у сучасних умовах.

Методичні матеріали можуть бути використані під час лекційних, семінарських і практичних занять, у процесі самостійної роботи студентів, а також при підготовці до заліків, іспитів та підсумкового контролю знань.

Автор висловлює сподівання, що ці рекомендації сприятимуть професійному становленню майбутніх юристів-європеїстів, розвитку в них громадянської

свідомості, етичної відповідальності та прагнення служити суспільству на засадах справедливості, європейських цінностей і верховенства права.

За результатами вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти набувають: **1) загальні компетентності:**

ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК6. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. ЗК12. Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми

ЗК14. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

2) спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК5. Здатність застосовувати норми та інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права.

СК6. Здатність здійснювати порівняльний аналіз окремих правових інститутів права Європейського Союзу та Ради Європи і правової системи України.

СК8. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини.

СК9. Здатність використовувати бази даних органів юстиції та інформаційні технології необхідні під час здійснення юридичної діяльності.

СК10. Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

СК12. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.

СК16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

Згідно з освітньо-професійною програмою очікуваними результатами вивчення дисципліни є наступні **програмні результати навчання:**

ПРН 2.Знати та розуміти міжнародні стандарти прав людини, положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практику Європейського суду з прав людини.

ПРН 3.Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

ПРН 4.Знати та розуміти основи права Європейського Союзу.

ПРН 8.Застосовувати інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права.

ПРН 9. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.

ПРН 13. Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.

ПРН 14. Використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для правничої діяльності.

ПРН 15. Вільно використовувати для правничої діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.

ПРН 18. Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.

ПРН 22. Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.

Лекційні заняття системно охоплюють весь курс, допомагають здобувачам вищої освіти усвідомити та засвоїти систему знань про правові основи функціонування ЄС, його інституційну структуру, джерела та принципи права, а також механізми імплементації європейських норм у національне законодавство. Практичні (семінарські) заняття з навчальної дисципліни «Право Європейського Союзу» проводяться як за питаннями, розглянутими під час лекційних занять, так і за темами, визначеними для самостійного опрацювання здобувачами вищої освіти.

Метою проведення практичних (семінарських) занять є формування у студентів фахових компетентностей, необхідних для розуміння сутності, структури та динаміки правової системи Європейського Союзу, а також розвиток навичок критичного мислення, правового аналізу та інтерпретації норм права ЄС.

Під час занять особлива увага приділяється умінню застосовувати норми права ЄС у контексті національного законодавства України, аналізу судової практики Суду Європейського Союзу, порівняльно-правовим підходам і дослідженню актуальних проблем європейської інтеграції.

Формування професійного світогляду майбутніх правників ґрунтується не лише на знанні нормативно-правових актів, а й на усвідомленні ціннісних засад європейського права — справедливості, верховенства права, прав людини, солідарності та відповідальності. Ефективна юридична діяльність у сфері європейського права передбачає високий рівень професійної культури, совісності та відданості демократичним принципам, які становлять основу сучасної європейської правової спільноти.

КОНТЕНТ ЗМІСТОВИХ МОДУЛІВ

Змістовний модуль 1. Європейський Союз та його правова система - основні етапи еволюції

Тема 1.1. Право Європейського Союзу – комплексна галузь наукових знань.

Тема 1.2. Історична обумовленість інтеграційного процесу в Європі та світі.

Змістовний модуль 2. Право Європейського Союзу: поняття, принципи, джерела, система

2.1. Право Європейського Союзу та національне право держав-членів.

2.2. Принципи права Європейського Союзу: поняття, класифікація.

2.3. Класифікація джерел права Європейського Союзу.

Змістовний модуль 3. Компетенція та сфери діяльності Європейського Союзу. Сфери діяльності Європейського Союзу

3.1. Правосуб'єктність ЄС. Компетенція Європейського Союзу: структура і зміст.

3.2. Повноваження Європейського Союзу у сфері міжнародних відносин та особливості їх здійснення.

3.3. Інститути європейського Союзу

3.4. Судова система ЄС та інші органи та установи Європейського Союзу.

Контрольні органи ЄС, Європол.

Змістовний модуль 4. Правове регулювання відносин України з ЄС

Тема 4.1. Основні етапи євроінтеграції - становлення відносин і сфери співробітництва України та ЄС.

Тема 4.2. Угода про асоціацію між Україною та ЄС: зміст та імплементація.

Тема 4.3. Євроінтеграція в умовах російсько-української війни: досягнення та виклики.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовний модуль 1. Європейський Союз та його правова система -

основні етапи еволюції

Практичне заняття 1. Право Європейського Союзу – комплексна галузь наукових знань.

Зміст теми: Предмет і система курсу. Співвідношення курсу «Право Європейського Союзу» з іншими навчальними дисциплінами. Необхідність і мета вивчення права Європейського Союзу в Україні. Важливість пізнання права Європейського Союзу в процесі професійної підготовки юриста. Джерела і методи пізнання права Європейського Союзу.

План заняття

1. Поняття, предмет і система курсу «Право Європейського Союзу».
2. Європейське право як міждисциплінарна галузь наукових знань.
3. Співвідношення права ЄС з міжнародним публічним і національним правом.
4. Взаємозв'язок курсу «Право Європейського Союзу» з іншими юридичними дисциплінами (конституційне, адміністративне, міжнародне право тощо).
5. Необхідність вивчення права ЄС у контексті євроінтеграційних прагнень України.
6. Джерела, принципи та методи пізнання права Європейського Союзу.

Питання для обговорення

1. У чому полягає особливість права ЄС як наднаціональної правової системи?
2. Як історичні процеси вплинули на формування права Європейського Союзу?
3. Яке місце займає право ЄС серед інших галузей правової науки?
4. Чому знання права ЄС є необхідним для сучасного українського юриста?
5. Які основні джерела та методи дослідження права ЄС використовуються у правознавстві?
6. Як інтеграційні процеси в Європі впливають на правову систему України?

Письмові завдання для перевірки знань

1. Дайте визначення поняттю «право Європейського Союзу» та

охарактеризуйте його структуру.

2. Поясніть взаємозв'язок права ЄС з міжнародним і національним правом.
3. Визначте місце дисципліни «Право ЄС» у системі юридичних наук.
4. Проаналізуйте роль права ЄС у процесі європейської інтеграції України.
5. Розкрийте значення методологічних підходів у вивченні права ЄС.

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацювати установчі договори Європейського Союзу (Договір про ЄС, Договір про функціонування ЄС).
2. Підготувати коротке повідомлення про розвиток європейської інтеграції після Другої світової війни.
3. Дослідити вплив права ЄС на реформи українського законодавства.
4. Скласти порівняльну таблицю джерел права ЄС та національного права України.
5. Підготувати приклади практичного застосування норм права ЄС у рішеннях Суду Європейського Союзу.
6. Ознайомитися з офіційним сайтом ЄС (<https://europa.eu>) і скласти короткий огляд правових розділів порталу.

Орієнтовні теми есе

1. «Право Європейського Союзу як нова форма правової цивілізації»
2. «Значення права ЄС у формуванні європейської правової культури»
3. «Роль юриста у процесі європейської інтеграції України»
4. «Співвідношення принципів верховенства права ЄС і національного суверенітету»
5. «Джерела права ЄС: їх еволюція та сучасне значення»
6. «Пізнання права Європейського Союзу як складова професійної компетентності правника»

Література до теми:

1. Право Європейського Союзу: підручник / [Р. А. Петров (кер. авт. кол.), А. О. Вакуленко, Ван Елсуге П. та ін.]; за ред. Р. А. Петрова. Вид. 10-те, змінене і допов. Харків : Право, 2021. 484 с.

2. Ковалів М. В., Тимчишин Т. М., Ніканорова О. В. Основи права Європейського Союзу: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 212 с.
3. Скриль С. А. Політико-правові теорії європейської інтеграції: системний аналіз. Політикус : наук. журнал. 2023. №3. С. 46–51.
4. Commission issues guidance to encourage structural reforms and investment – Frequently Asked Questions: European Commission - Fact Sheet. – Strasbourg, 13 January 2015. – Access mode : http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-3221_en.htm.
5. Тимошук О. Г. Роль органів державної влади у забезпеченні прав людини і громадянина в демократичному суспільстві в умовах євроінтеграції в Україні / О. Г. Тимошук // Права людини в умовах війни: міжнародні стандарти та національний вимір : Матеріали круглого столу присвячені Міжнародному дню прав людини (БНАУ, 11 грудня 2023 р.). – Біла Церква, 2023. – С. 32-34

Практичне заняття 2. Історична обумовленість інтеграційного процесу в Європі та світі

Зміст теми: Інтернаціоналізація і глобалізація господарських зв'язків та світовий ринок — економічна основа Європейського Союзу. Політичні та культурні передумови утворення Європейського Союзу. Основні підсумки і тенденції інтеграційного процесу в Європі.

План заняття

1. Історичні витoki ідеї європейської єдності: від античності до XX століття.
2. Наслідки Другої світової війни та пошук нової моделі європейської безпеки і співробітництва.
3. Економічні чинники інтеграції: інтернаціоналізація виробництва, розвиток світового ринку, потреба в єдиному економічному просторі.
4. Політичні передумови створення Європейського Співтовариства: роль провідних держав і політичних лідерів.
5. Культурні та ціннісні засади європейської інтеграції: спільна історична спадщина, ідеї демократії, права людини, верховенства права.
6. Основні етапи, результати та тенденції інтеграційного процесу в Європі у XX–XXI століттях.

Питання для обговорення

1. Які історичні фактори стали поштовхом до європейської інтеграції після Другої світової війни?
2. Як економічна глобалізація вплинула на формування Європейського Союзу?
3. Чи можна вважати інтеграцію природним етапом розвитку європейських держав?
4. Яку роль відіграли політичні лідери (Шуман, Моне, Аденауер, де Голль) у створенні ЄС?
5. Яке значення мають спільні європейські культурні цінності для інтеграційного процесу?
6. Які основні тенденції сучасної європейської інтеграції можна простежити у XXI столітті?

Письмові завдання для перевірки знань

1. Охарактеризуйте основні етапи європейської інтеграції від створення Європейського об'єднання вугілля і сталі до сучасного ЄС.
2. Розкрийте економічні причини інтеграційних процесів у Європі після 1945 року.
3. Назвіть і проаналізуйте політичні документи, які започаткували формування європейських інституцій.
4. Опишіть вплив глобалізації на формування внутрішнього ринку ЄС.
5. Поясніть, як історичні події XX століття визначили сучасну архітектуру Європейського Союзу.

Завдання для самостійної роботи

1. Підготувати хронологічну таблицю основних етапів формування ЄС (1951–2024 рр.).
2. Опрацювати текст «Декларації Робера Шумана» (1950 р.) та визначити її ключові ідеї.
3. Проаналізувати розширення Європейського Союзу: мотиви вступу нових держав та виклики інтеграції.
Дослідити роль ЄС у глобальній економічній системі на сучасному етапі.
4. Підготувати короткий реферат про вплив культурно-цивілізаційних чинників на європейську єдність.
Ознайомитися з рішеннями Європейської Ради щодо стратегічного

розвитку ЄС після 2004 року та зробити висновки про тенденції інтеграції.

Орієнтовні теми есе

1. «Від ідеї єдиної Європи до створення Європейського Союзу: історичний шлях інтеграції»
«Економічна глобалізація як рушійна сила європейської інтеграції»
2. «Культурна спільність як основа європейської єдності»
3. «Політична воля і лідерство у становленні Європейського Союзу»
4. «Розширення Європейського Союзу: виклики та перспективи для сучасної Європи»
5. «Місце України в європейському інтеграційному процесі: історичний та правовий вимір»

Література до теми:

1. Давимука, С. А.; Куйбіда, В. С.; Федулова, Л. І. Тенденції розвитку нової регіональної політики країн-членів Європейського Союзу. *Регіональна економіка*, 2019, 1: 76-85.
2. МЕЛЬНИК, Алла. Регіональна політика та підтримка регіонального розвитку: порівняння досвіду Німеччини, ЄС та України. *Журнал європейської економіки*, 2018, 2.2: 180-203.
3. Ямпольська Л. Європейська інтеграція у спектрі концептуально-методологічних підходів другої половини XX – початку XXI ст. Scientific Collection «InterConf+». 2022. № 24 (121). С. 196–206. DOI: <https://doi.org/10.51582/interconf.19–20.08.2022.021>
4. Демиденко В. Вплив євроінтеграційного курсу України на європейське та національне муніципальне право в умовах сучасної гібридної війни. Філософські та методологічні проблеми права. 2024. No 1 (27). С. 71 – 81. DOI: 10.33270/01242702.71
5. Скриль С. А. Політико-правові теорії європейської інтеграції: системний аналіз. *Політикус : наук. журнал*. 2023. №3. С. 46–51.
6. МАКОГОН, Юрій; МЕДВЕДКІНА, Євгенія. Стратегія інноваційного розвитку України в контексті інтеграції до Європейського Союзу. *Журнал європейської економіки*, 2017, 7.1: 43-56.
7. Тимошук О. Г. Проблемні питання антикорупції в Україні на шляху до євроінтеграції / О. Г. Тимошук // «Антикорупція та доброчесність» : матеріали Всеукр. круглого столу присвячені Міжнародному дню

боротьби з корупцією (БНАУ, 06 грудня 2023 р.). – Біла Церква, 2023. – С. 55-57.

8. Тимошук О. Г. Роль органів державної влади у забезпеченні прав людини і громадянина в демократичному суспільстві в умовах євроінтеграції в Україні. Права людини в умовах війни: міжнародні стандарти та національний вимір : Матеріали круглого столу присвячені Міжнародному дню прав людини (БНАУ, 11 грудня 2023 р.). – Біла Церква, 2023. – С. 32-34
9. Тимошук О. Г. Конституційно-правові виклики європейської інтеграції в контексті захисту прав та свобод громадян в Україні. Трансформація правової системи України: виклики сучасності : Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (УДУ імені Михайла Драгоманова, 21 лютого 2024 р.). - Київ, 2024. - С. 234-236.
10. Тимошук О. Г. Правове регулювання та розвиток суспільства: забезпечення захисту прав і свобод громадян в Україні в умовах євроінтеграції. Перспективи розвитку суспільно-гуманітарних наук в умовах євроінтеграції : Матеріали Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. (БНАУ, 11-12 квітня 2024 р.). - Біла Церква, 2024. - С. 37-40.

Практичне заняття 3. Право Європейського Союзу та національне право держав-членів

Зміст теми: Визначення поняття «право Європейського Союзу». Співвідношення термінів «право Європейського Союзу» і «європейське право». Принципи верховенства і прямої дії права ЄС. Співвідношення права ЄС з міжнародним публічним і приватним правом. Вплив права ЄС на національні правові системи держав-членів.

План заняття

1. Поняття, структура та особливості права Європейського Союзу.
2. Відмінність між поняттями «право Європейського Союзу» і «європейське право».
3. Принцип верховенства права ЄС: зміст, історичні витоки, практика Суду Європейського Союзу.
4. Принцип прямої дії права ЄС та його застосування у правових системах держав-членів.
5. Співвідношення права ЄС з міжнародним публічним і міжнародним приватним правом.

6. Вплив права ЄС на національні законодавства та судову практику держав-членів і України.

Питання для обговорення

1. У чому полягає сутність і особливість права ЄС як самостійної правової системи?
2. Чи можна вважати право ЄС різновидом міжнародного права?
3. Яке значення має принцип верховенства права ЄС для єдності правового простору Союзу?
4. Як принцип прямої дії сприяє забезпеченню ефективності норм права ЄС?
Яким чином право ЄС співвідноситься з міжнародним публічним і приватним правом?
5. Які приклади впливу норм права ЄС на законодавство України ви можете навести?

Письмові завдання для перевірки знань

1. Дайте визначення поняттю «право Європейського Союзу» та охарактеризуйте його структуру.
2. Порівняйте терміни «право Європейського Союзу» і «європейське право».
3. Розкрийте зміст принципу верховенства права ЄС на прикладі рішень Суду ЄС (справи *Costa v. ENEL*, *Simmenthal*).
4. Поясніть сутність принципу прямої дії та наведіть приклади його застосування.
5. Проаналізуйте взаємозв'язок між правом ЄС і національним правом України.

Завдання для самостійної роботи

1. Підготувати короткий огляд рішень Суду ЄС, які закріпили принцип верховенства права ЄС.
2. Опрацювати положення установчих договорів ЄС щодо прямої дії норм (зокрема ст. 288 ДФЄС).
3. Скласти схематичну таблицю порівняння права ЄС, міжнародного публічного та приватного права.
4. Підготувати реферат на тему: «Механізми імплементації права ЄС у національні правові системи».

5. Дослідити приклади гармонізації законодавства України з правом ЄС у сфері торгівлі або екології.
6. Ознайомитися з рішеннями Конституційних судів держав-членів щодо співвідношення національного права та права ЄС (наприклад, Німеччини, Італії, Польщі).

Орієнтовні теми есе

11. «Верховенство права ЄС як фундаментальний принцип європейської інтеграції»
12. «Пряма дія норм права ЄС: зміст, значення, судова практика»
13. «Взаємодія права ЄС і національних правових систем: гармонізація чи конфлікт?»
14. «Співвідношення між правом ЄС та міжнародним публічним правом: точки дотику і розбіжності»
15. «Вплив права Європейського Союзу на формування правової системи України»
16. «Європейське право як простір єдності та різноманіття: теоретико-правовий аналіз»

Література до теми:

1. Право Європейського Союзу: підручник / [Р. А. Петров (кер. авт. кол.), А. О. Вакуленко, Ван Елсуwege П. та ін.]; за ред. Р. А. Петрова. Вид. 10-те, змінене і допов. Харків : Право, 2021. 484 с.
2. МЕЛЬНИК, Алла. Регіональна політика та підтримка регіонального розвитку: порівняння досвіду Німеччини, ЄС та України. *Журнал європейської економіки*, 2018, 2.2: 180-203.
3. Ямпольська Л. Європейська інтеграція у спектрі концептуально-методологічних підходів другої половини XX – початку XXI ст. Scientific Collection «InterConf+». 2022. № 24 (121). С. 196–206. DOI: <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.08.2022.021>
4. Демиденко В. Вплив євроінтеграційного курсу України на європейське та національне муніципальне право в умовах сучасної гібридної війни. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2024. № 1 (27). С. 71 – 81. DOI: 10.33270/01242702.71
5. Тимошук О. Г. Роль органів державної влади у забезпеченні прав людини і громадянина в демократичному суспільстві в умовах євроінтеграції в Україні / О. Г. Тимошук // *Права людини в умовах*

війни: міжнародні стандарти та національний вимір : Матеріали круглого столу присвячені Міжнародному дню прав людини (БНАУ, 11 грудня 2023 р.). – Біла Церква, 2023. – С. 32-34

***Практичне заняття 4: Принципи права Європейського Союзу:
поняття, класифікація***

Зміст теми: Цінності Європейського Союзу (ст. 2 Договору про Європейський Союз) як загальні принципи конституційного ладу ЄС та країн-членів. Поняття, сутність і класифікація принципів права ЄС. Загальні, спеціальні та інституційні принципи. Відповідальність держав-членів за порушення принципів і цінностей ЄС. Судова практика Суду Європейського Союзу щодо захисту принципів ЄС.

План заняття

1. Поняття та значення принципів у системі права Європейського Союзу.
2. Класифікація принципів права ЄС: загальні, спеціальні, інституційні.
3. Цінності Європейського Союзу відповідно до ст. 2 Договору про ЄС: гідність, свобода, демократія, рівність, верховенство права, права людини.
4. Принципи як основа конституційного ладу ЄС і держав-членів.
5. Механізми контролю за дотриманням принципів права ЄС: роль Суду ЄС і політичних інститутів.
6. Відповідальність держав-членів за порушення принципів ЄС (ст. 7 Договору про ЄС, практика Ради ЄС і Суду ЄС).

Питання для обговорення

1. Яке значення мають принципи у структурі права Європейського Союзу?
2. Яким чином цінності, закріплені у ст. 2 ДЄС, впливають на функціонування інституцій ЄС?
3. Чим відрізняються загальні принципи права ЄС від спеціальних?
4. Які наслідки для держави-члена має порушення принципів демократії чи верховенства права?
5. Яку роль відіграє Суд ЄС у тлумаченні та забезпеченні дотримання принципів?
6. Як принципи права ЄС впливають на конституційні системи держав-

членів і України?

Письмові завдання для перевірки знань

1. Наведіть визначення поняття «принципи права Європейського Союзу» та поясніть їх місце у системі права ЄС.
2. Вкажіть і коротко охарактеризуйте основні цінності ЄС, передбачені ст. 2 Договору про ЄС.
3. Поясніть механізм застосування ст. 7 ДЄС у випадках порушення принципів права ЄС.
4. Наведіть приклади рішень Суду ЄС, які розкривають зміст загальних принципів (справи *Kadi*, *Mangold*, *Laval*).
5. Проаналізуйте значення принципів права ЄС для розвитку правового порядку України.

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацювати текст ст. 2 і ст. 7 Договору про Європейський Союз.
2. Підготувати короткий аналітичний огляд цінностей ЄС, наведених у ДЄС, та їх відображення у конституціях держав-членів.
3. Дослідити судову практику ЄС щодо забезпечення верховенства права і прав людини.
4. Підготувати порівняльну таблицю: «Загальні принципи права ЄС — джерела — судові рішення».
5. Підготувати реферат: «Порушення принципів ЄС та політико-правові наслідки для держав-членів (на прикладі Польщі чи Угорщини)».
6. Ознайомитися з резолюціями Європейського Парламенту щодо дотримання принципів демократії, верховенства права та прав людини.

Орієнтовні теми есе

1. «Принципи права Європейського Союзу як фундамент європейської правової системи»
2. «Цінності ЄС у ст. 2 Договору про ЄС: між ідеалом і політичною реальністю»
3. «Верховенство права як серцевина європейської ідентичності»
4. «Відповідальність держав-членів за порушення принципів і цінностей ЄС: правовий і політичний виміри»
5. «Роль Суду ЄС у формуванні принципів європейського права»
6. «Значення принципів права ЄС для розвитку правової системи України»

на шляху євроінтеграції».

Література до теми:

1. Право Європейського Союзу: підручник / [Р. А. Петров (кер. авт. кол.), А. О. Вакуленко, Ван Елсуwege П. та ін.]; за ред. Р. А. Петрова. Вид. 10-те, змінене і допов. Харків : Право, 2021. 484 с.
2. Ковалів М. В., Тимчишин Т. М., Ніканорова О. В. Основи права Європейського Союзу: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 212 с.
3. Договір про Європейський Союз. Консолідована версія в редакції Лісабонського договору // Конституційні акти Європейського Союзу (в редакції Лісабонського договору) / Г. Друзенка, С. Друзенко. – К.: К.І.С., 2010. – С. 31–7
4. Договір про заснування Європейської Спільноти № 994_017. (консолідована версія станом на 1 січня 2005 року)
5. Єдиний європейський акт № 994_028 від 17.02.1986
6. Commission issues guidance to encourage structural reforms and investment – Frequently Asked Questions: European Commission - Fact Sheet. – Strasbourg, 13 January 2015. – Access mode : http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-3221_en.htm.

Практичне заняття 5. Класифікація джерел права Європейського Союзу

Зміст теми: Подібності та відмінності джерел права Європейського Союзу та джерел інших правових систем (національного та міжнародного права). Джерела первинного права: установчі договори Європейського Союзу, їх поняття та система. Джерела вторинного права: правові акти Європейського Союзу, їх юридичні властивості (регламент, директива, рішення, рекомендація, висновок). Структура та зміст правових актів Союзу. Законодавчі та незаконодавчі акти Союзу.

План заняття

1. Поняття та класифікація джерел права Європейського Союзу.
2. Порівняльна характеристика джерел права ЄС, міжнародного та національного права.
3. Первинне право ЄС: установчі договори, їх структура, юридична сила, зміни та доповнення.

4. Вторинне право ЄС: види правових актів, порядок їх прийняття.
5. Регламент, директива, рішення, рекомендація, висновок – поняття, зміст, юридична сила.
6. Законодавчі та незаконодавчі акти Союзу: критерії розмежування, значення для правової системи ЄС.

Питання для обговорення

1. Яке значення має класифікація джерел права ЄС для його системного розуміння?
2. Чим відрізняються джерела права ЄС від джерел міжнародного та національного права?
3. Яке місце займають установчі договори в ієрархії джерел права ЄС?
4. Які особливості має регламент як акт прямої дії в правопорядках держав-членів?
5. Як директива забезпечує гармонізацію законодавства в межах ЄС?
6. Яку роль відіграє Суд ЄС у тлумаченні та розвитку джерел права Європейського Союзу?

Письмові завдання для перевірки знань

1. Наведіть класифікацію джерел права Європейського Союзу та коротко охарактеризуйте кожен групу.
2. Опишіть структуру та зміст установчих договорів ЄС.
3. Порівняйте регламент і директиву як форми правових актів ЄС.
4. Наведіть приклади рішень Суду ЄС, які розкривають юридичну природу джерел права Союзу.
5. Складіть схему ієрархії джерел права ЄС.

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацювати тексти установчих договорів Європейського Союзу (Договір про ЄС, Договір про функціонування ЄС).
2. Підготувати таблицю порівняння: регламент – директива – рішення – рекомендація – висновок (за критеріями: обов'язковість, адресати, правові наслідки).
3. Дослідити процедуру прийняття законодавчих актів ЄС за звичайною та спеціальною законодавчою процедурами.
4. Підготувати короткий огляд рішень Суду ЄС, що тлумачать джерела права (справи *Van Gend en Loos*, *Costa v. ENEL*).

5. Скласти порівняльну таблицю джерел права ЄС та національного права України.
6. Підготувати реферат на тему: «Законодавчі та законодавчі акти ЄС: сутність, приклади, відмінності».

Орієнтовні теми есе

1. «Джерела права Європейського Союзу: ієрархія, особливості, розвиток»
2. «Первинне право ЄС як конституційна основа європейської інтеграції»
3. «Вторинне право ЄС: регламенти, директиви та рішення у правовій практиці»
4. «Вплив права ЄС на національні правові системи через механізми гармонізації»
5. «Законодавчі та законодавчі акти Європейського Союзу: сучасні тенденції»
«Роль Суду Європейського Союзу у формуванні та тлумаченні джерел права ЄС»

Література до теми:

1. Право Європейського Союзу: підручник / [Р. А. Петров (кер. авт. кол.), А. О. Вакуленко, Ван Елсувеге П. та ін.]; за ред. Р. А. Петрова. Вид. 10-те, змінене і допов. Харків : Право, 2021. 484 с.
2. Ковалів М. В., Тимчишин Т. М., Ніканорова О. В. Основи права Європейського Союзу: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 212 с.
3. Договір про Європейський Союз. Консолідована версія в редакції Лісабонського договору // Конституційні акти Європейського Союзу (в редакції Лісабонського договору) / Г. Друзенка, С. Друзенко. – К.: К.І.С., 2010. – С. 31–7.

Змістовий модуль III.

Компетенція та сфери діяльності Європейського Союзу. Сфери діяльності Європейського Союзу

Практичне заняття 6. Правосуб'єктність ЄС. Компетенція Європейського Союзу: структура і зміст

Зміст теми: Правосуб'єктність Європейського Союзу. Компетенція ЄС: структура, зміст, принципи її розподілу. Повноваження Європейського Союзу та способи їх закріплення в установчих договорах. Законодавчі, виконавчо-розпорядчі, юрисдикційні та інші повноваження ЄС, правові форми їх реалізації. Класифікація предметів відання і сфер діяльності Європейського Союзу. Внутрішній ринок ЄС. Економічний і валютний союз. Основні напрями політики ЄС (аграрна, транспортна, екологічна, соціальна тощо). Простір свободи, безпеки та правосуддя.

План заняття

1. Поняття правосуб'єктності Європейського Союзу: правова природа, еволюція, міжнародне визнання.
2. Компетенція ЄС: принципи розподілу повноважень між Союзом і державами-членами (ст. 5 ДФЄС).
3. Види компетенції ЄС: виключна, спільна, допоміжна (ст. 2–6 ДФЄС).
4. Законодавчі, виконавчо-розпорядчі, юрисдикційні та інші повноваження ЄС.
5. Внутрішній ринок ЄС, Економічний і валютний союз: сутність, правові засади функціонування.
6. Основні сфери політики ЄС: аграрна, транспортна, соціальна, екологічна, енергетична; простір свободи, безпеки та правосуддя.

Питання для обговорення

1. Що означає правосуб'єктність Європейського Союзу та як вона була закріплена Лісабонським договором?
2. Які принципи визначають розподіл компетенції між ЄС і державами-членами?
3. У чому полягає різниця між виключною, спільною та допоміжною компетенцією?
4. Як реалізуються законодавчі та виконавчі повноваження ЄС?
5. Яке значення має внутрішній ринок для європейської інтеграції?
6. Які особливості має простір свободи, безпеки та правосуддя в межах ЄС?

Письмові завдання для перевірки знань

1. Дайте визначення правосуб'єктності Європейського Союзу та охарактеризуйте її міжнародно-правові аспекти.

2. Складіть схему розподілу компетенції ЄС відповідно до ст. 2–6 ДФЄС.
3. Опишіть основні повноваження інституцій ЄС у сфері законодавчої, виконавчої та судової влади.
4. Наведіть приклади реалізації політики ЄС у сфері внутрішнього ринку та економічного і валютного союзу.
5. Поясніть правові засади функціонування простору свободи, безпеки та правосуддя.

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацювати положення Договору про функціонування ЄС (ст. 2–6, 26–66, 119–144, 206–207 ДФЄС).
2. Підготувати короткий реферат: «Правосуб'єктність ЄС після Лісабонського договору: нові можливості».
3. Порівняти види компетенції ЄС з аналогічними категоріями у федеративних державах (наприклад, Німеччина, США).
4. Проаналізувати приклади політик ЄС: Спільна аграрна політика, Енергетичний союз, Зелений курс ЄС.
5. Підготувати схему або таблицю: «Класифікація предметів відання та сфер діяльності ЄС».
6. Ознайомитися з практикою Суду ЄС щодо меж компетенції Союзу (справи *Van Gend en Loos*, *AETR*, *Pringle*).

Орієнтовні теми есе

1. «Правосуб'єктність Європейського Союзу як унікальне явище сучасного міжнародного права»
2. «Принципи розподілу компетенції між ЄС і державами-членами: баланс інтеграції та суверенітету»
3. «Економічний і валютний союз як вищий етап економічної інтеграції Європи»
4. «Внутрішній ринок ЄС: правові засади функціонування та значення для України»
5. «Сфери політики ЄС: єдність цілей та різноманітність підходів»
6. «Простір свободи, безпеки та правосуддя: європейська модель захисту прав і безпеки громадян»

Література до теми:

1. Право Європейського Союзу: підручник / [Р. А. Петров (кер. авт. кол.), А. О. Вакуленко, Ван Елсуwege П. та ін.]; за ред. Р. А. Петрова. Вид. 10-те, змінене і допов. Харків : Право, 2021. 484 с.
2. Ковалів М. В., Тимчишин Т. М., Ніканорова О. В. Основи права Європейського Союзу: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 212 с.
3. Ямпольська Л. Європейська інтеграція у спектрі концептуально-методологічних підходів другої половини XX – початку XXI ст. Scientific Collection «InterConf+». 2022. № 24 (121). С. 196–206. DOI: <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.08.2022.021>
4. Демиденко В. Вплив євроінтеграційного курсу України на європейське та національне муніципальне право в умовах сучасної гібридної війни. Філософські та методологічні проблеми права. 2024. № 1 (27). С. 71 – 81. DOI: 10.33270/01242702.71
5. Договір про Європейський Союз. Консолідована версія в редакції Лісабонського договору // Конституційні акти Європейського Союзу (в редакції Лісабонського договору) / Г. Друзенка, С. Друзенко. – К.: К.І.С., 2010. – С. 31–7
6. Договір про заснування Європейської Спільноти № 994_017. (консолідована версія станом на 1 січня 2005 року)
7. Єдиний європейський акт № 994_028 від 17.02.1986
8. Тимошук О. Г. Правове регулювання та розвиток суспільства: забезпечення захисту прав і свобод громадян в Україні в умовах євроінтеграції / О. Г. Тимошук // Перспективи розвитку суспільно-гуманітарних наук в умовах євроінтеграції : Матеріали Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. (БНАУ, 11-12 квітня 2024 р.). - Біла Церква, 2024. - С. 37-40.

Практичне заняття 7. Повноваження Європейського Союзу у сфері міжнародних відносин та особливості їх здійснення

Зміст теми: Міжнародна правосуб'єктність Європейського Союзу. Компетенція ЄС у сфері зовнішніх відносин. Міжнародні угоди ЄС, порядок їх укладання та виконання. Економічні санкції та інші зовнішньополітичні інструменти ЄС. Загальна торгова політика ЄС як складова зовнішньої діяльності. Спільна зовнішня політика та політика безпеки (СЗПБ): предмет, цілі, принципи, інституційне забезпечення.

Представництво ЄС на міжнародній арені: роль Європейської ради, Ради ЄС, Європейської служби зовнішніх дій (ЄСЗД) та Верховного представника Союзу з питань закордонних справ і політики безпеки. Дипломатичні зв'язки ЄС із третіми державами та міжнародними організаціями.

План заняття

1. Міжнародна правосуб'єктність Європейського Союзу: зміст, визнання, правові основи.
2. Компетенція ЄС у сфері зовнішніх відносин: правові засади, принципи здійснення, еволюція.
3. Міжнародні угоди ЄС: види, процедура укладення, ратифікація та виконання.
4. Загальна торгова політика ЄС: правові основи, інструменти, практика застосування.
5. Спільна зовнішня політика та політика безпеки (СЗПБ): цілі, принципи, механізми реалізації.
6. Інституційне забезпечення міжнародної діяльності ЄС: ЄСЗД, Верховний представник, дипломатичні місії, відносини з міжнародними організаціями.

Питання для обговорення

1. У чому полягає міжнародна правосуб'єктність Європейського Союзу та як вона закріплена в установчих договорах?
2. Яким чином ЄС здійснює свої повноваження у сфері зовнішніх відносин?
3. Які особливості має укладання міжнародних угод ЄС порівняно з угодами держав-членів?
4. У чому полягає роль ЄС у формуванні глобальної торгової політики?
5. Які цілі та принципи лежать в основі Спільної зовнішньої політики та політики безпеки (СЗПБ)?
6. Яку роль відіграє Європейська служба зовнішніх дій у реалізації зовнішньої політики Союзу?

Письмові завдання для перевірки знань

1. Дайте визначення міжнародної правосуб'єктності Європейського Союзу та наведіть приклади її реалізації.
2. Розкрийте процедуру укладання міжнародних угод ЄС, посилаючись

на ст. 216–218 ДФЄС.

3. Опишіть правові інструменти Загальної торгової політики ЄС.
4. Наведіть приклади санкцій або обмежувальних заходів, запроваджених ЄС у межах його міжнародної компетенції.
5. Схарактеризуйте функції Верховного представника ЄС з питань закордонних справ і політики безпеки.

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацювати статті 21–46 Договору про Європейський Союз (ДЄС) та статті 206–222 ДФЄС.
2. Підготувати короткий аналітичний звіт: «Зовнішньополітична стратегія ЄС після Лісабонського договору».
3. Проаналізувати приклади укладених ЄС міжнародних угод (наприклад, Угода про асоціацію з Україною, торговельні угоди з Канадою та Японією).
4. Дослідити механізми запровадження санкцій ЄС проти третіх держав (на прикладі санкцій проти Росії).
5. Скласти схему: «Система органів, що забезпечують зовнішню політику ЄС».
6. Ознайомитися з практикою Суду ЄС щодо міжнародної компетенції Союзу (справи *ERTA*, *Opinion 2/94*, *Small Arms case*).

Орієнтовні теми есе

1. «Міжнародна правосуб'єктність Європейського Союзу: унікальне явище сучасного міжнародного права»
2. «Спільна зовнішня політика та політика безпеки: чи може ЄС діяти як єдиний глобальний гравець?»
3. «Економічні санкції як інструмент зовнішньої політики ЄС»
4. «Загальна торгова політика ЄС: від митного союзу до глобального впливу»
5. «Європейська служба зовнішніх дій: новий вимір дипломатії XXI століття»
6. «Міжнародні угоди ЄС як правовий інструмент розширення європейського впливу у світі»

Література до теми:

1. Право Європейського Союзу: підручник / [Р. А. Петров (кер. авт. кол.), А. О. Вакуленко, Ван Елсуwege П. та ін.]; за ред. Р. А. Петрова. Вид. 10-те, змінене і допов. Харків : Право, 2021. 484 с.
2. Ковалів М. В., Тимчишин Т. М., Ніканорова О. В. Основи права Європейського Союзу: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 212 с.
3. МЕЛЬНИК, Алла. Регіональна політика та підтримка регіонального розвитку: порівняння досвіду Німеччини, ЄС та України. *Журнал європейської економіки*, 2018, 2.2: 180-203.
4. ПАРФІНЕНКО, Анатолій. Війна в Україні та Західні Балкани: імперативи нової геополітичної динаміки розширення ЄС. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*, 2024, 1 (18): 185-204.
5. Демиденко В. Вплив євроінтеграційного курсу України на європейське та національне муніципальне право в умовах сучасної гібридної війни. Філософські та методологічні проблеми права. 2024. № 1 (27). С. 71 – 81. DOI: 10.33270/01242702.71
6. Колісник Н. І. Адаптація законодавства України до стандартів Європейського Союзу / Ніна Іванівна Колісник // The VII International Scientific and Practical Conference "Innovative trends in science, practice and education", February 22—25, 2022, Munich, Germany. — P. 162—164.
7. Договір про Європейський Союз. Консолідована версія в редакції Лісабонського договору // Конституційні акти Європейського Союзу (в редакції Лісабонського договору) / Г. Друзенка, С. Друзенко. – К.: К.І.С., 2010. – С. 31–7
7. Єдиний європейський акт № 994_028 від 17.02.1986
8. Commission issues guidance to encourage structural reforms and investment – Frequently Asked Questions: European Commission - Fact Sheet. – Strasbourg, 13 January 2015. – Access mode : http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-3221_en.htm.

Практичне заняття 8. Правовий статус і компетенція інститутів Європейського Союзу

Зміст теми: Поняття «інститут», «орган» і «установа» у праві Європейського Союзу. Джерела правового регулювання статусу інститутів ЄС: установчі

договори, статuti, регламенти, внутрішні акти. Система інститутів ЄС: Європейська рада, Рада ЄС, Європейська комісія, Європейський парламент, Суд ЄС, Рахункова палата, Європейський центральний банк. Рада Європейського Союзу: місце, склад, порядок формування, структура, механізм прийняття рішень, функції та повноваження. Європейська рада: становлення, склад, порядок роботи, роль у політичній координації, співвідношення з Радою ЄС. Європейський парламент: склад, порядок обрання, структура, процедури прийняття рішень, повноваження, відповідальність, депутатський імунітет. Європейська комісія: роль у системі органів, порядок формування, повноваження, принцип незалежності, право законодавчої ініціативи.

План заняття

1. Поняття «інститут», «орган», «установа» у праві Європейського Союзу. Джерела правового регулювання їх статусу.
2. Система інститутів ЄС за Лісабонським договором: огляд і загальна характеристика.
3. Рада Європейського Союзу: структура, склад, повноваження, порядок ухвалення рішень.
4. Європейська рада: становлення, правовий статус, функції та роль у політичній системі ЄС.
5. Європейський парламент: склад, порядок обрання, структура, законодавчі та контрольні повноваження.
6. Європейська комісія: порядок формування, повноваження, принципи діяльності, роль у законодавчому процесі.

Питання для обговорення

1. Які відмінності між поняттями “інститут”, “орган” і “установа” у праві Європейського Союзу?
2. Яким є правовий статус Ради ЄС та її місце у системі інститутів Союзу?
3. У чому полягає політична роль Європейської ради та чим вона відрізняється від Ради ЄС?
4. Як формується Європейський парламент і які функції він виконує в інституційній системі ЄС?
5. У чому полягає особливість Комісії як виконавчого органу ЄС?

6. Як інституційна система ЄС забезпечує баланс між наднаціональними та міжурядовими елементами управління?

Письмові завдання для перевірки знань

1. Наведіть визначення поняття “інститути Європейського Союзу” та складіть схему інституційної структури ЄС.
2. Охарактеризуйте склад і порядок формування Ради ЄС, поясніть відмінність між Загальною та спеціальними Радами.
3. Складіть таблицю порівняння функцій та повноважень Ради ЄС і Європейської ради.
4. Опишіть основні етапи формування Європейської комісії та принципи діяльності її членів.
5. Поясніть роль Європейського парламенту в ухваленні законодавчих актів ЄС.

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацювати статті 13–19 Договору про Європейський Союз (ДЄС) та відповідні положення ДФЄС, що регулюють діяльність інститутів.
2. Підготувати аналітичну довідку: «Інституційна структура ЄС після Лісабонського договору: зміни та наслідки».
3. Скласти коротку характеристику кожного інституту ЄС із зазначенням його складу, функцій та взаємодії з іншими органами.
4. Порівняти повноваження Європейської комісії з виконавчими органами національних держав.
5. Підготувати презентацію на тему: «Роль Європейського парламенту у процесі ухвалення законодавчих актів ЄС».
6. Ознайомитися з регламентами Ради ЄС та Європейського парламенту (оновленими редакціями) та зробити короткий конспект ключових процедур.

Орієнтовні теми есе

1. «Інституційна система Європейського Союзу як модель багаторівневого управління»
2. «Європейська рада та Рада Європейського Союзу: еволюція співвідношення політичних і правових функцій»
3. «Європейський парламент як гарантія демократичної легітимності Європейського Союзу»

4. «Європейська комісія — “двигун інтеграції” чи бюрократичний центр влади?»
5. «Принцип незалежності членів Європейської комісії: правові гарантії та політична реальність»
6. «Баланс влади у системі інститутів ЄС: міжурядовість і наднаціональність у дії»

Література до теми:

1. Право Європейського Союзу: підручник / [Р. А. Петров (кер. авт. кол.), А. О. Вакуленко, Ван Елсувеге П. та ін.]; за ред. Р. А. Петрова. Вид. 10-те, змінене і допов. Харків : Право, 2021. 484 с.
2. ДІР, І. Ю. Основні інституції Європейського Союзу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*, 2024, 3.82: 207-213.
3. Скриль С. А. Політико-правові теорії європейської інтеграції: системний аналіз. *Політикус : наук. журнал*. 2023. №3. С. 46–51.
7. Корнієнко В. О. Україна в Європі і світі : електронний навчальний посібник. Вінниця : ВНТУ, 2018. URL: <https://multimedia.posibnyky.vntu.edu.ua/mm/Ukraine-EU/index.html>
8. ПРОКОПЕНКО, Л. Л.; РАКША, О. В. Розвиток інституційної основи співробітництва України та ЄС. *Аспекти публічного управління*, 2018, 6, № 3: 56-62.
9. Договір про Європейський Союз. Консолідована версія в редакції Лісабонського договору // Конституційні акти Європейського Союзу (в редакції Лісабонського договору) / Г. Друзенка, С. Друзенко. – К.: К.І.С., 2010. – С. 31–7

Практичне заняття 9. Судова система Європейського Союзу та інші органи й установи ЄС

Зміст теми: Судова система Європейського Союзу: загальні принципи побудови, структура та компетенція. Суд Європейського Союзу: організація, склад, порядок формування, юрисдикція, процедура розгляду справ, принципи ухвалення рішень. Статут Суду ЄС, правовий статус Трибуналу, спеціалізовані судові органи. Контрольні органи ЄС: Рахункова палата, Європейський омбудсман — їх правовий статус, склад, повноваження, порядок діяльності. Європол — як спеціалізований інститут забезпечення

безпеки в межах ЄС, його місце в організаційному механізмі, завдання, функції та правові засади діяльності.

План заняття

1. Загальна характеристика судової системи Європейського Союзу: принципи побудови, функціональне призначення.
2. Суд Європейського Союзу: структура, склад, порядок формування, функції та юрисдикція.
Статут Суду ЄС: основні положення, принципи організації роботи та прийняття рішень.
3. Трибунал та спеціалізовані суди: статус, компетенція, роль у забезпеченні ефективності правосуддя ЄС.
4. Контрольні органи ЄС: Рахункова палата та Європейський омбудсман — склад, повноваження, механізми діяльності.
5. Європол як спеціалізований правоохоронний орган ЄС: структура, функції, правова основа діяльності.

Питання для обговорення

1. Які принципи лежать в основі побудови судової системи Європейського Союзу?
2. Які органи входять до складу Суду ЄС, і яку роль вони відіграють у системі правосуддя ЄС?
3. У чому полягає юрисдикція Суду ЄС і які види проваджень він здійснює?
4. Яке значення має діяльність Рахункової палати для забезпечення фінансової прозорості в ЄС?
5. Яким є статус і повноваження Європейського омбудсмана, у яких випадках до нього можна звертатися?
6. Яку роль виконує Європол у системі забезпечення безпеки ЄС і як його діяльність пов'язана із простором свободи, безпеки та правосуддя?

Письмові завдання для перевірки знань

1. Складіть схему судової системи ЄС, відобразивши її рівні та взаємозв'язки між судами.
2. Наведіть основні положення Статуту Суду Європейського Союзу та поясніть їхнє значення.

3. Опишіть порядок призначення суддів Суду ЄС і Трибуналу, зазначивши гарантії їхньої незалежності.
4. Охарактеризуйте роль Європейського омбудсмена в системі захисту прав громадян ЄС.
5. Підготуйте короткий аналітичний огляд: «Європол — сучасна модель поліцейського співробітництва в межах ЄС».

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацювати статті 19 Договору про Європейський Союз і статті 251–281 Договору про функціонування ЄС.
2. Підготувати реферат: «Розвиток судової системи ЄС: від Європейського суду справедливості до багаторівневої структури».
3. Ознайомитися з практикою Суду ЄС у справах *Van Gend en Loos*, *Costa v. ENEL*, *Les Verts*, *Commission v. Council*.
4. Підготувати порівняльну характеристику: «Рахункова палата ЄС і національні органи фінансового контролю».
5. Дослідити процедуру подання скарги до Європейського омбудсмена (на прикладі реальних кейсів з офіційного сайту інституції).
6. Проаналізувати правові акти, що регулюють діяльність Європолу (Регламент (ЄС) 2016/794), і підготувати короткий огляд його завдань.

Орієнтовні теми есе

1. «Суд Європейського Союзу як гарант дотримання права ЄС»
2. «Юрисдикція Суду ЄС: між наднаціональністю та повагою до суверенітету держав-членів»
3. «Європейська рахункова палата: ефективність фінансового контролю в багаторівневій системі управління ЄС»
4. «Європейський омбудсман — інституційна гарантія прав людини в системі ЄС»
5. «Європол як елемент простору свободи, безпеки та правосуддя»
6. «Роль судової системи ЄС у зміцненні принципу верховенства права в Європейському Союзі»

Література до теми:

1. Право Європейського Союзу: підручник / [Р. А. Петров (кер. авт. кол.), А. О. Вакуленко, Ван Елсувеге П. та ін.]; за ред. Р. А. Петрова. Вид. 10-те, змінене і допов. Харків : Право, 2021. 484 с.

2. ДІР, І. Ю. Основні інституції Європейського Союзу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*, 2024, 3.82: 207-213.
3. Скриль С. А. Політико-правові теорії європейської інтеграції: системний аналіз. *Політикус : наук. журнал*. 2023. №3. С. 46–51.
4. Корнієнко В. О. Україна в Європі і світі : електронний навчальний посібник. Вінниця : ВНТУ, 2018. URL: <https://multimedia.posibnyky.vntu.edu.ua/mm/Ukraine-EU/index.html>
5. ПРОКОПЕНКО, Л. Л.; РАКША, О. В. Розвиток інституційної основи співробітництва України та ЄС. *Аспекти публічного управління*, 2018, 6, № 3: 56-62.
6. Договір про Європейський Союз. Консолідована версія в редакції Лісабонського договору // Конституційні акти Європейського Союзу (в редакції Лісабонського договору) / Г. Друзенка, С. Друзенко. – К.: К.І.С., 2010. – С. 31–7

Змістовний модуль 4. Правове регулювання відносин України з ЄС

Практичне заняття 10. Історичні етапи відносин України з Європейськими Співтовариствами

Зміст теми: Розвиток взаємовідносин між СРСР і Європейськими Співтовариствами в період “холодної війни”. Перші кроки України до європейської інтеграції у 1990-х роках. Угода про партнерство і співробітництво 1994 р. як фундамент співпраці. Еволюція політичного діалогу, торгівельно-економічних, гуманітарних і безпекових відносин. Розвиток партнерства на тлі становлення Європейського Союзу як політичного і правового утворення.

План заняття

1. Європейські Співтовариства як попередники сучасного Європейського Союзу: історичний контекст.
2. Відносини між СРСР і Європейськими Співтовариствами у 1970–1980-х рр.
3. Угода між СРСР і Європейськими Співтовариствами 1989 р.: зміст, значення, наслідки.
4. Визнання незалежності України Європейськими Співтовариствами у 1991 р. та перші кроки до співробітництва.

5. Угода про партнерство і співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами (1994 р.) — ключовий етап у розвитку відносин.
6. Перехід до сучасного формату відносин у контексті появи Європейського Союзу.

Питання для обговорення

1. Які основні чинники вплинули на характер відносин між СРСР і Європейськими Співтовариствами?
2. У чому полягає значення Угоди 1989 року для подальшого розвитку зв'язків пострадянських держав з ЄС?
3. Як відбувався процес міжнародного визнання України Європейськими Співтовариствами?
4. Яке значення мала Угода про партнерство і співробітництво 1994 року для формування європейського курсу України?
5. Як змінився характер відносин після утворення Європейського Союзу в 1993 році?
6. Які політичні, економічні та правові чинники визначали особливості інтеграційного курсу України у 1990-х рр.?

Письмові завдання для перевірки знань

1. Складіть хронологічну таблицю основних етапів розвитку відносин України з Європейськими Співтовариствами (1989–1994 рр.).
2. Підготуйте короткий огляд змісту Угоди між СРСР і Європейськими Співтовариствами 1989 року.
3. Проаналізуйте документ про визнання незалежності України Європейським співтовариством і державами-членами (1991 р.).
4. Опишіть структуру та ключові положення Угоди про партнерство і співробітництво 1994 року.
5. Напишіть аналітичну довідку про політичні та економічні мотиви розвитку відносин Україна–ЄС у перші роки незалежності.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати заяву Ради ЄС від 31 грудня 1991 р. про визнання незалежності України.
2. Дослідити зміст і правове значення Угоди про партнерство і співробітництво (1994 р.) між Україною та ЄС.

3. Підготувати короткий звіт: «Україна та Європейський Союз у контексті трансформації міжнародної системи початку 1990-х рр.».
4. Створити схематичне відображення етапів розвитку політичних і правових відносин між Україною та ЄС у 1989–2000 рр.

Орієнтовні теми есе

1. «Вплив Угоди 1989 року між СРСР і Європейськими Співтовариствами на подальший розвиток східноєвропейського вектору політики ЄС»
2. «Україна та ЄС на початку 1990-х: між визнанням і партнерством»
3. «Еволюція правової бази відносин Україна–Європейський Союз: від співробітництва до інтеграції»
4. «Європейський Союз і пострадянський простір: нові реалії після розпаду СРСР»
5. «Політичні й економічні чинники формування курсу України на європейську інтеграцію в 1990-х роках»
6. «Від партнерства до асоціації: логіка розвитку договірних відносин України та ЄС»

Література до теми:

1. Право Європейського Союзу: підручник / [Р. А. Петров (кер. авт. кол.), А. О. Вакуленко, Ван Елсуwege П. та ін.]; за ред. Р. А. Петрова. Вид. 10-те, змінене і допов. Харків : Право, 2021. 484 с.
2. МЕЛЬНИК, Алла. Регіональна політика та підтримка регіонального розвитку: порівняння досвіду Німеччини, ЄС та України. *Журнал європейської економіки*, 2018, 2.2: 180-203.
3. ПАРФІНЕНКО, Анатолій. Війна в Україні та Західні Балкани: імперативи нової геополітичної динаміки розширення ЄС. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*, 2024, 1 (18): 185-204.
4. Демиденко В. Вплив євроінтеграційного курсу України на європейське та національне муніципальне право в умовах сучасної гібридної війни. Філософські та методологічні проблеми права. 2024. № 1 (27). С. 71 – 81. DOI: 10.33270/01242702.71
5. МАКОГОН, Юрій; МЕДВЕДКІНА, Євгенія. Стратегія інноваційного розвитку України в контексті інтеграції до Європейського Союзу. *Журнал європейської економіки*, 2017, 7.1: 43-56.

6. ГРАБИНСЬКИЙ, Ігор; ГОРІН, Наталія. Вплив Угоди про зону вільної торгівлі України з ЄС на еколого-інноваційну діяльність виробників-експортерів. *Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини*, 2018, 44: 235-244.
7. Колісник Н. І. Адаптація законодавства України до стандартів Європейського Союзу / Ніна Іванівна Колісник // The VII International Scientific and Practical Conference "Innovative trends in science, practice and education", February 22—25, 2022, Munich, Germany. — P. 162—164.
8. Мельник О.Г. Європейський досвід для ефективної боротьби з побутовими відходами в Україні. Біла Церква, 2019.
9. Тимощук О. Г. Вплив російсько-української війни на євроінтеграційні процеси в контексті набуття Україною статусу кандидата в члени ЄС: міжнародно-правовий аспект / О. Г. Тимощук // Південноукраїнський правничий часопис. - 2022. - № 4, Ч. 3. - С. 81-86.
10. Тимощук О. Г. Набуття Україною статусу кандидата в члени ЄС в умовах війни в Україні: міжнародно-правовий аспект / О. Г. Тимощук // Аграрна освіта та наука: досягнення, роль, фактори росту. Інноваційні психолого-педагогічні, лінгвістичні та правові засади аграрної науки в умовах міжкультурної аграрної комунікації : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (БНАУ, 20 жовтня 2022 р.). — Біла Церква, 2022. — С. 83-85
11. Тимощук О. Г. Правове регулювання та розвиток суспільства: забезпечення захисту прав і свобод громадян в Україні в умовах євроінтеграції / О. Г. Тимощук // Перспективи розвитку суспільно-гуманітарних наук в умовах євроінтеграції : Матеріали Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. (БНАУ, 11-12 квітня 2024 р.). - Біла Церква, 2024. - С. 37-40.

Змістовий модуль 4. Правове регулювання відносин України з ЄС

Практичне заняття 11. Основні етапи євроінтеграції - становлення відносин і сфери співробітництва України та ЄС.

План заняття

1. Поняття та сутність європейської інтеграції України: політичні, правові та економічні аспекти.

2. Етапи формування договірно-правової бази між Україною та Європейським Союзом (1991–2025 рр.).
3. Еволюція стратегічних документів євроінтеграційного курсу України: від Угоди про партнерство та співробітництво до Угоди про асоціацію.
4. Виконання Угоди про асоціацію: досягнення, виклики та адаптація законодавства України до *acquis* ЄС.
5. Поточний статус України як держави-кандидата в члени ЄС (після рішення Європейської Ради 2022 р.) та умови початку переговорів про вступ.
6. Сфери співробітництва України та ЄС: політичний діалог, енергетика, транспорт, цифрова трансформація, безпека та оборона (станом на 2025 рік).

Питання для обговорення

1. Які етапи формування євроінтеграційної політики України можна виділити від 1991 до 2025 року?
2. Як війна 2022–2025 рр. вплинула на темпи європейської інтеграції України?
3. У чому полягають головні досягнення України у виконанні Угоди про асоціацію з ЄС?
4. Яке значення має статус кандидата в члени ЄС для правової системи України?
5. Як відбувається адаптація українського законодавства до стандартів ЄС у 2025 році?
6. Які сфери співпраці між Україною та ЄС є пріоритетними у післявоєнний період?

Письмові завдання для перевірки знань

1. Скласти хронологічну таблицю основних етапів становлення відносин між Україною та ЄС (1991–2025 рр.).
2. Порівняти зміст і значення Угоди про партнерство та співробітництво (1994) та Угоди про асоціацію (2014).
3. Проаналізувати основні положення Регламенту Європейського Парламенту 2023/2862 про фінансову підтримку України (Ukraine Facility).
4. Підготувати коротке аналітичне повідомлення про сучасний стан переговорів щодо вступу України до ЄС (2025 р.).

5. Навести приклади реалізації положень Угоди про асоціацію в окремих галузях (енергетика, транспорт, цифровізація).

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацювати тексти основних угод між Україною та ЄС, зокрема Угоди про асоціацію (2014 р.) та Спільної декларації Європейської Ради (2022 р.).
2. Підготувати коротке есе на тему: «Євроінтеграція як стратегічний вибір українського народу».
3. Проаналізувати роль Верховної Ради України у процесі адаптації законодавства до права ЄС.
4. Ознайомитися з діяльністю Офісу віцепрем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України.
5. Скласти порівняльну таблицю сфер співробітництва між Україною та ЄС до 2014 р. і після підписання Угоди про асоціацію.
6. Визначити перспективні напрями розширення співпраці України з ЄС у контексті післявоєнного відновлення.

Орієнтовні теми есе

1. Євроінтеграційний курс України: історичні витоки, правові засади, сучасні реалії.
2. Вплив війни на процес європейської інтеграції України.
3. Виконання Угоди про асоціацію як критерій готовності до членства в ЄС.
4. Роль європейських інституцій у підтримці України під час війни 2022–2025 років.
5. Україна на шляху до переговорів про вступ до Європейського Союзу: перспективи та виклики.
6. Євроінтеграція як чинник трансформації правової системи України у 2025 році.

Література до теми:

1. Ямпольська Л. Європейська інтеграція у спектрі концептуально-методологічних підходів другої половини XX – початку XXI ст. Scientific Collection «InterConf+». 2022. № 24 (121). С. 196–206. DOI: <https://doi.org/10.51582/interconf.19–20.08.2022.021>

2. Демиденко В. Вплив євроінтеграційного курсу України на європейське та національне муніципальне право в умовах сучасної гібридної війни. Філософські та методологічні проблеми права. 2024. No 1 (27). С. 71 – 81. DOI: 10.33270/01242702.71
3. Скриль С. А. Політико-правові теорії європейської інтеграції: системний аналіз. Політикус : наук. журнал. 2023. №3. С. 46–51.
4. Корнієнко В. О. Україна в Європі і світі : електронний навчальний посібник. Вінниця : ВНТУ, 2018. URL: <https://multimedia.posibnyky.vntu.edu.ua/mm/Ukraine-EU/index.html>
5. МАКОГОН, Юрій; МЕДВЕДКІНА, Євгенія. Стратегія інноваційного розвитку України в контексті інтеграції до Європейського Союзу. Журнал європейської економіки, 2017, 7.1: 43-56.
6. Тимощук О. Г. Роль органів державної влади у забезпеченні прав людини і громадянина в демократичному суспільстві в умовах євроінтеграції в Україні / О. Г. Тимощук // Права людини в умовах війни: міжнародні стандарти та національний вимір : Матеріали круглого столу присвячені Міжнародному дню прав людини (БНАУ, 11 грудня 2023 р.). – Біла Церква, 2023. – С. 32-34

Практичне заняття 12. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом: зміст та імплементація.

Зміст теми: Розгляд змісту Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (УА) із фокусом на її ключові положення (політична асоціація, економічна інтеграція, правове наближення). Аналіз процесу імплементації УА в Україні: етапи адаптації українського законодавства до стандартів ЄС, механізми виконання, моніторинги й звіти. Перспективи створення зони вільної торгівлі між Україною і ЄС — правові, економічні та політичні чинники. Дослідження перспектив повного членства України в ЄС з урахуванням ситуації військової агресії, реформ, статусу кандидата, процесу переговорів.

План заняття

1. Значення та правова природа Угоди про асоціацію Україна-ЄС: основні розділи й положення.
Процес імплементації УА в Україні: адаптація законодавства, інституційні механізми, моніторинг.

2. Економічний аспект: зона вільної торгівлі (ЗВТ) між Україною та ЄС — правове підґрунтя, наявний стан, перспективи.
3. Політичний і правовий аспект: вплив УА на реформування України, гармонізація з асquis ЄС.
4. Перспективи членства України в ЄС: критерії, статус, переговори, вплив війни та безпековий контекст.
5. Поточна ситуація (2025 р.) та виклики: реформаторська динаміка, виконання УА, зовнішні фактори.

Питання для обговорення

1. Які ключові положення Угоди про асоціацію є найважливішими для України та чому?
Які основні труднощі зустрічає Україна у процесі імплементації УА?
2. Чи можлива повноформатна зона вільної торгівлі між Україною та ЄС за нинішніх умов? Які передумови?
3. Як впливає війна в Україні на перспективи її членства в ЄС?
4. Які реформи має здійснити Україна, щоб відповідати стандартам ЄС для членства?
5. Наскільки виконання УА та адаптація законодавства впливають на європейський вибір і зовнішню політику України?

Письмові завдання для перевірки знань

1. Охарактеризуйте структуру та основні розділи Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.
2. Складіть хронологію основних етапів імплементації УА в Україні до 2025 р.
3. Проаналізуйте правові механізми, що застосовуються для адаптації українського законодавства до асquis ЄС (на прикладі однієї сфери).
4. Опишіть перспективи та правові передумови створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС.
5. Оцініть перспективи членства України в ЄС з огляду на стан реформ, війни та зовнішньополітичного контексту.

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацювати текст Угоди про асоціацію Україна–ЄС (офіційні положення) та підготувати конспект ключових положень.

2. Поспостерігати за звітами про імплементацію УА (на офіційних сайтах Уряду України/ЄС) і підготувати доповідь про стан виконання у 2024–2025 рр.
3. Дослідити правове регулювання зони вільної торгівлі між Україною та ЄС — проаналізувати нормативні акти та їх стан.
4. Підготувати аналітичну записку: «Як війна в Україні впливає на євроінтеграційну перспективу та членство в ЄС».
5. Скласти порівняльну таблицю: «Передумови членства України vs критерії вступу до ЄС (Copenhagen criteria)».
6. Підготувати презентацію: «Реформи в Україні, які найбільше впливають на виконання УА і євроінтеграцію у контексті 2025 р.».

Орієнтовні теми есе

1. «Угода про асоціацію Україна–ЄС: правовий фундамент євроінтеграційного курсу України»
2. «Імплементація Угоди про асоціацію: виклики та досягнення України до 2025 р.»
3. «Зона вільної торгівлі між Україною та ЄС: можливості та ризики»
4. «Війна в Україні та її вплив на перспективи членства в Європейському Союзі»
5. «Адаптація українського законодавства до acquis ЄС: досвід, проблеми, шляхи вирішення»
6. «ЄС та Україна: від асоціації до членства — сценарії розвитку в умовах безпеки та реформ»

Література до теми:

1. Право Європейського Союзу: підручник / [Р. А. Петров (кер. авт. кол.), А. О. Вакуленко, Ван Елсуwege П. та ін.]; за ред. Р. А. Петрова. Вид. 10-те, змінене і допов. Харків : Право, 2021. 484 с.
2. ПАРФІНЕНКО, Анатолій. Війна в Україні та Західні Балкани: імперативи нової геополітичної динаміки розширення ЄС. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*, 2024, 1 (18): 185-204.
3. Демиденко В. Вплив євроінтеграційного курсу України на європейське та національне муніципальне право в умовах сучасної гібридної війни. Філософські та методологічні проблеми права. 2024. № 1 (27). С. 71 – 81. DOI: 10.33270/01242702.71

4. <https://multimedia.posibnyky.vntu.edu.ua/mm/Ukraine-EU/index.html>
5. ГРАБИНСЬКИЙ, Ігор; ГОРІН, Наталія. Вплив Угоди про зону вільної торгівлі України з ЄС на еколого-інноваційну діяльність виробників-експортерів. *Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини*, 2018, 44: 235-244
6. ПРОКОПЕНКО, Л. Л.; РАКША, О. В. Розвиток інституційної основи співробітництва України та ЄС. *Аспекти публічного управління*, 2018, 6, № 3: 56-62.
7. Колісник Н. І. Адаптація законодавства України до стандартів Європейського Союзу / Ніна Іванівна Колісник // The VII International Scientific and Practical Conference "Innovative trends in science, practice and education", February 22—25, 2022, Munich, Germany. — P. 162—164.
8. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони / Міжнародний документ від 27.06.2014. Ратифікована 16.09.2014 р.
9. Тимошук О. Г. Набуття Україною статусу кандидата в члени ЄС в умовах війни в Україні: міжнародно-правовий аспект. Аграрна освіта та наука: досягнення, роль, фактори росту. Інноваційні психолого-педагогічні, лінгвістичні та правові засади аграрної науки в умовах міжкультурної аграрної комунікації : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (БНАУ, 20 жовтня 2022 р.). – Біла Церква, 2022. – С. 83-85

Практичне заняття 13.Євроінтеграція в умовах російсько-української війни: досягнення та виклики

Зміст теми: Огляд становища України в контексті європейської інтеграції під час війни; ключові досягнення України на євроінтеграційному шляху (отримання статусу кандидата, прогрес у реформуванні, звіти Єврокомісії, адаптація законодавства); основні виклики: боротьба з корупцією, верховенство права, безпекові ризики, економічна стабільність; вплив війни на процеси інтеграції: як воєнний стан, руйнування інфраструктури, зовнішня підтримка та політична ситуація впливають на євроінтеграційні перспективи; перспективи подальшого руху до повного членства в ЄС, враховуючи 2025 рік: вимоги, очікування, стратегічні кроки.

План заняття

1. Контекст: вплив російсько-української війни на євроінтеграційний шлях України.
2. Статус України у відносинах з ЄС у 2022-2025 роках: ключові рішення, звіти, досягнення.
3. Реформи та адаптація українського законодавства до стандартів ЄС під час війни: успіхи та затримки.
4. Безпекові та економічні виклики для інтеграції: корупція, верховенство права, відбудова, воєнне законодавство.
5. Стратегічні перспективи: членство України в ЄС, часові рамки, умови, політична воля.
6. Обговорення сценаріїв: «що далі?» для України та ЄС — можливості, ризики, роль реформ і міжнародної підтримки.

Питання для обговорення

1. Як війна в Україні впливає на темпи та напрями її євроінтеграції?
2. Які ключові досягнення України у відносинах з ЄС станом на 2025 рік можна відзначити?
3. Які реформи залишаються найскладнішими для України у контексті інтеграції до ЄС під час воєнного стану?
4. Чи можливо повноформатне членство України в ЄС у найближчі роки враховуючи безпекову ситуацію?
5. Яку роль відіграє міжнародна підтримка (фінансова, політична, безпекова) в процесі євроінтеграції України?
6. Які ризики і виклики можуть стримати або відкласти інтеграцію України до ЄС?

Письмові завдання для перевірки знань

1. Опишіть основні етапи інтеграційного процесу України до ЄС в умовах війни (2022-2025).
2. Проаналізуйте звіт European Commission щодо прогресу України (2025) — ключові висновки та рекомендації.
3. Назвіть та охарактеризуйте три найбільші виклики, що стримують євроінтеграцію України під час воєнного стану.
4. Поясніть, яким чином воєнний стан, руйнування інфраструктури та економічні труднощі впливають на наближення України до ЄС.

5. Складіть обґрунтований прогноз: за яких умов Україна могла б стати повноправною членкою ЄС і приблизно коли (з урахуванням 2025 р.)?

Завдання для самостійної роботи

1. Ознайомитися з офіційним звітом Європейської Комісії про Україну 2025 року і підготувати конспект ключових розділів.
2. Підготувати доповідь: «Вплив війни на адаптацію законодавства України до *acquis* ЄС» із прикладами конкретних секторів (безпека, енергетика, правосуддя).
3. Проаналізувати лише один із викликів – наприклад, корупцію або верховенство права – та запропонувати заходи, які могли б прискорити інтеграцію.
4. Скласти таблицю: «Досягнення vs Задачі України на шляху до ЄС у 2022-2025 роках».
5. Підготувати реферат: «Роль громадянського суспільства та інформаційної безпеки в євроінтеграції України під час війни».
6. Провести аналіз: «Міжнародна допомога Україні (ЄС, НАТО, інші партнери) і її вплив на процес євроінтеграції».

Орієнтовні теми есе

1. «Євроінтеграція України під час війни: чи можлива вона без миру?»
«Досягнення України на шляху до ЄС у 2025 році: реальність чи очікування?»
2. «Виклики верховенства права та антикорупційної політики для інтеграції України в ЄС»
3. «Роль міжнародної підтримки у зміцненні євроінтеграційного курсу України»
4. «Членство України в ЄС: сценарії, умови, часові рамки в контексті війни»
5. «Інтеграція України до європейського безпекового та правового простору: можливості й обмеження»

Література до теми:

1. ПАРФІНЕНКО, Анатолій. Війна в Україні та Західні Балкани: імперативи нової геополітичної динаміки розширення ЄС. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*, 2024, 1 (18): 185-204.

2. Демиденко В. Вплив євроінтеграційного курсу України на європейське та національне муніципальне право в умовах сучасної гібридної війни. Філософські та методологічні проблеми права. 2024. No 1 (27). С. 71 – 81. DOI: 10.33270/01242702.71
3. МАКОГОН, Юрій; МЕДВЕДКІНА, Євгенія. Стратегія інноваційного розвитку України в контексті інтеграції до Європейського Союзу. *Журнал європейської економіки*, 2017, 7.1: 43-56.
4. Тимошук О. Г. Вплив російсько-української війни на євроінтеграційні процеси в контексті набуття Україною статусу кандидата в члени ЄС: міжнародно-правовий аспект. *Південноукраїнський правничий часопис*. - 2022. - № 4, Ч. 3. - С. 81-86.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Тестові завдання з навчальної дисципліни «Право ЄС»

1. Право Європейського Союзу — це:
 - A. Внутрішнє право держав-членів
 - B. Самостійна правова система, що має пряму дію та пріоритет над національним правом
 - C. Сукупність міжнародних угод між державами
2. Основною метою створення Європейського Союзу було:
 - A. Розширення території європейських держав
 - B. Забезпечення сталого миру, економічного розвитку та інтеграції в Європі
 - C. Поширення євро на весь світ
3. Який договір започаткував сучасну структуру Європейського Союзу?
 - A. Римський договір 1957 р.
 - B. Маастрихтський договір 1992 р.
 - C. Лісабонський договір 2007 р.
4. Інтеграційний процес у Європі після Другої світової війни був обумовлений:
 - A. Необхідністю економічного відновлення та гарантії миру між європейськими державами
 - B. Змаганням за політичне домінування
 - C. Розпадом колоніальних імперій

5. Європейське співтовариство з вугілля та сталі (ЄСВС) було створене для:
- А. Координації військової політики
 - В. Економічного контролю над стратегічними галузями — вугіллям і сталлю
 - С. Розвитку сільського господарства
6. Пріоритет права ЄС означає:
- А. Перевагу національного права над правом ЄС
 - В. Застосування норм права ЄС у разі колізії з національними актами
 - С. Залежність права ЄС від внутрішніх законів держав-членів
7. Основним джерелом первинного права ЄС є:
- А. Регламенти
 - В. Установчі договори
 - С. Судові рішення
8. Вторинне право ЄС утворюють:
- А. Конституції держав-членів
 - В. Регламенти, директиви, рішення, рекомендації та висновки
 - С. Угоди між державами-членами
9. До основних принципів права ЄС належить:
- А. Принцип субсидіарності
 - В. Принцип військової переваги
 - С. Принцип абсолютного суверенітету
10. Взаємодія між правом ЄС і національним правом України набула особливого значення після:
- А. Підписання Будапештського меморандуму
 - В. Укладення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС
 - С. Вступу України до СОТ
11. Європейський Союз має правосуб'єктність, тобто:
- А. Може укласти міжнародні договори та виступати стороною у відносинах із третіми державами
 - В. Має лише консультативні повноваження
 - С. Є об'єднанням приватних компаній

12. До виключної компетенції ЄС належить:
- A. Охорона здоров'я
 - B. Митний союз
 - C. Освіта
13. Європейська комісія — це:
- A. Судовий орган
 - B. Представницький орган
 - C. Виконавчий орган ЄС, що слідкує за виконанням права Союзу
14. Суд Європейського Союзу здійснює:
- A. Політичний контроль за Європарламентом
 - B. Тлумачення і забезпечення єдності застосування права ЄС
 - C. Бюджетний нагляд
15. Європол — це:
- A. Політичний альянс держав ЄС
 - B. Агентство ЄС з питань правоохоронного співробітництва
 - C. Судовий орган ЄС
16. Першим формальним кроком у відносинах Україна–ЄС стало:
- A. Вступ України до Ради Європи
 - B. Укладення Угоди про партнерство і співробітництво 1994 р.
 - C. Запровадження безвізового режиму
17. Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності:
- A. У 2013 році
 - B. У 2015 році
 - C. У 2017 році
18. Однією з ключових сфер співпраці між Україною та ЄС є:
- A. Військовий союз
 - B. Спільна валютна політика
 - C. Енергетична безпека та зелений перехід
19. У контексті російсько-української війни ЄС надав Україні:
- A. Лише гуманітарну допомогу

В. Лише консультаційну підтримку
 С. Макрофінансову, військову та санкційну підтримку проти агресора

20. Станом на 2025 рік Україна має статус:
 А. Країни — спостерігача в ЄС
 В. Кандидата на вступ до Європейського Союзу
 С. Держави, що офіційно розпочала переговори про вступ до ЄС

Орієнтовний перелік питань до іспиту з дисципліни «Право ЄС»

Орієнтовний перелік екзаменаційних питань з дисципліни “Право Європейського Союзу”

1. Поняття, предмет і система навчальної дисципліни «Право Європейського Союзу».
2. Право Європейського Союзу як комплексна галузь наукових знань.
3. Взаємозв'язок дисципліни «Право ЄС» з іншими галузями правничої освіти.
4. Необхідність і мета вивчення права Європейського Союзу в Україні.
5. Історичні передумови інтеграційного процесу в Європі.
6. Основні етапи еволюції європейської інтеграції після Другої світової війни.
7. Економічні, політичні та культурні чинники формування Європейського Союзу.
8. Правова природа Європейського Союзу як міжнародної організації нового типу.
9. Поняття та структура правової системи Європейського Союзу.
10. Принципи верховенства, прямої дії та автономності права ЄС.
11. Взаємодія права ЄС з національним правом держав-членів.
12. Співвідношення між правом Європейського Союзу та міжнародним правом.
13. Цінності Європейського Союзу, закріплені у статті 2 Договору про ЄС.
14. Загальні принципи права ЄС та їх роль у конституційному ладі Союзу.
15. Відповідальність держав-членів за порушення принципів і норм права ЄС.
16. Класифікація джерел права Європейського Союзу

- 17.Первинне право ЄС: установчі договори, їх структура і значення.
- 18.Вторинне право ЄС: регламенти, директиви, рішення, рекомендації, висновки.
- 19.Види актів Європейського Союзу: законодавчі та законодавчі акти.
- 20.Правосуб'єктність Європейського Союзу: юридичний зміст і особливості.
- 21.Компетенція Європейського Союзу: види, структура, принципи розмежування.
- 22.Повноваження ЄС у сфері внутрішньої політики: економічна, соціальна, екологічна, транспортна сфери.
- 23.Внутрішній ринок ЄС: сутність, свободи руху, значення для інтеграції.
- 24.Економічний і валютний союз: структура, мета, етапи розвитку.
- 25.Повноваження ЄС у сфері міжнародних відносин.
- 26.Міжнародна правосуб'єктність ЄС та укладення міжнародних угод.
- 27.Спільна зовнішня політика і політика безпеки (СЗПБ): цілі, принципи, органи реалізації.
- 28.Система інститутів Європейського Союзу: поняття, класифікація, взаємодія.
- 29.Європейська Рада: склад, функції, повноваження, роль у політичній системі ЄС.
- 30.Рада Європейського Союзу: структура, порядок роботи, процедури голосування.
- 31.Європейська Комісія: склад, повноваження, право законодавчої ініціативи.
- 32.Європейський Парламент: структура, повноваження, роль у нормотворчому процесі.
- 33.Суд Європейського Союзу: структура, юрисдикція, принципи діяльності.
- 34.Контрольні органи ЄС: Європейська рахункова палата, Європейський омбудсман.
- 35.Європол як елемент системи безпеки Європейського Союзу.
- 36.Історичні етапи розвитку відносин між Україною та Європейськими Співтовариствами.
- 37.Система угод між Україною та Європейським Союзом: зміст, етапи, значення.
- 38.Угода про асоціацію між Україною та ЄС: структура, ключові положення, механізми імплементації.

39.Перспективи членства України в ЄС в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови.

40.Євроінтеграція України в умовах російсько-української війни: досягнення, виклики та правові перспективи (станом на 2025 рік).

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧА

Поточний контроль з навчальної дисципліни включає поточне, тематичне оцінювання (з тем, визначених для аудиторного обговорення і самостійного опрацювання) та модульний контроль (усього 2).

Поточний і тематичний контроль передбачає оцінювання:

- результатів аналізу навчально-методичних і довідкових матеріалів;
- участі в дискусії під час лекційних занять;
- підготовки виступу до занять із презентацією (чи без);
- підготовки індивідуальних завдань за вибором здобувачів вищої освіти;
- виконання творчих завдань на основі перегляду медіатекстів (лекцій іноземною мовою) з теми обговорення тощо.

Модульний контроль проводиться у тестовій комбінованій формі (комп'ютерне чи на паперових носіях). Кількість отриманих балів з кожного виду навчальних робіт за різними формами поточного контролю виставляється після кожного контрольного заходу.

По завершенню семестру – іспит.

Засоби оцінювання результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни «Юридична дентологія» використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- стандартизовані тести;
- поточне усне опитування;
- залікове модульне тестування та опитування;
- аналітичні звіти, доповіді, есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

Оцінка за лекційне заняття виставляється за активність здобувача в дискусії, якість конспекту. Оцінку на практичному занятті здобувач отримує за виконані задачі, командні проекти, зроблені доповіді, презентації, реферати, есе, активність під час дискусій.

Під час модульного та підсумкового контролю засобами оцінювання

результатів навчання з дисципліни є стандартизовані комп'ютерні тести в системі БНАУ Moodle.

Шкала оцінювання успішності здобувачів вищої освіти

За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS	За національною шкалою	
		іспит	залік
90–100	A	Відмінно	Зараховано
82–89	B	Добре	
75–81	C		
64–74	D	Задовільно	
60–63	E		
35–59	FX	Незадовільно (незараховано) з можливістю повторного складання	
1–34	F	Незадовільно (незараховано) з обов’язковим повторним вивченням	

Розподіл балів, що присвоюється здобувачам вищої освіти за підсумкового контролю «іспит»

Види робіт	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Модульний контроль	Захист ІНДЗ	Іспит	Загальний бал
Максимальний бал	10	20	10	20 (10 x 2)	10	30	100

Засоби унаочнення та взаємодії:

1. Мультимедійні презентації у програмах Microsoft Office Power Point, Canva.
2. Відеоматеріали з каналу Youtube та публічні відеолекції іноземною мовою в записі.
3. Роздавальні матеріали – табличні й схематичні основи, інфографіка тощо.
4. Засоби зворотного зв'язку – інтерактивна дошка Padlet, сайт для інтерактивних презентацій і голосування Mentimeter.
5. В умовах дистанційного навчання – застосунки платформи для відеоконференцій Zoom, Google Meet, освітня платформа BNAU MOODLE, Google Classroom.

Необхідне матеріально-технічне забезпечення:

- аудиторного навчання: дошка аудиторна, мебльоване навчальне приміщення, комп'ютерне обладнання (ПК/ноутбук + мультимедійний проектор), Wi-Fi.
- дистанційного: мережа Інтернет, електронні пристрої, у т.ч. персональні.

**Словник термінів англійською мовою з перекладом
з навчальної дисципліни “Право ЄС”**

1. **European Union (EU)** – Європейський Союз
2. **European integration** – європейська інтеграція
3. **Association Agreement** – Угода про асоціацію
4. **Candidate status** – статус країни-кандидата
5. **EU enlargement** – розширення Європейського Союзу
6. **Accession process** – процес вступу (до ЄС)
7. **European Commission** – Європейська Комісія
8. **European Parliament** – Європейський парламент
9. **Council of the European Union** – Рада Європейського Союзу
10. **Court of Justice of the European Union (CJEU)** – Суд Європейського Союзу
11. **Rule of law** – верховенство права
12. **Good governance** – належне врядування
13. **Corruption prevention** – запобігання корупції
14. **Legal approximation** – адаптація законодавства
15. **Acquis communautaire** – правові надбання Європейського Союзу
16. **Single market** – єдиний внутрішній ринок
17. **Economic and Monetary Union** – Економічний і валютний союз
18. **Common Foreign and Security Policy (CFSP)** – спільна зовнішня політика та політика безпеки
19. **European Security and Defence Policy (ESDP)** – європейська політика безпеки та оборони
20. **War-time legislation** – законодавство воєнного часу
21. **European integration challenges** – виклики євроінтеграції
22. **EU membership perspective** – перспектива членства в ЄС
23. **Sanctions policy** – санкційна політика
24. **Financial assistance** – фінансова допомога
25. **Institutional reform** – інституційна реформа
26. **Transparency and accountability** – прозорість і підзвітність
27. **European solidarity** – європейська солідарність
28. **Reconstruction and recovery** – відбудова та відновлення
29. **Security cooperation** – безпекове співробітництво
30. **Human rights protection** – захист прав людини

Рекомендовані джерела інформації:

1. Право Європейського Союзу: підручник / [Р. А. Петров (кер. авт. кол.), А. О. Вакуленко, Ван Елсуwege П. та ін.]; за ред. Р. А. Петрова. Вид. 10-те, змінене і допов. Харків : Право, 2021. 484 с.
2. Ковалів М. В., Тимчишин Т. М., Ніканорова О. В. Основи права Європейського Союзу: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 212 с.
3. Давимука, С. А.; Куйбіда, В. С.; Федулова, Л. І. Тенденції розвитку нової регіональної політики країн-членів Європейського Союзу. *Регіональна економіка*, 2019, 1: 76-85.
4. МЕЛЬНИК, Алла. Регіональна політика та підтримка регіонального розвитку: порівняння досвіду Німеччини, ЄС та України. *Журнал європейської економіки*, 2018, 2.2: 180-203.
5. Ямпольська Л. Європейська інтеграція у спектрі концептуально-методологічних підходів другої половини ХХ – початку ХХІ ст. Scientific Collection «InterConf+». 2022. № 24 (121). С. 196–206. DOI: <https://doi.org/10.51582/interconf.19–20.08.2022.021>
6. ПАРФІНЕНКО, Анатолій. Війна в Україні та Західні Балкани: імперативи нової геополітичної динаміки розширення ЄС. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*, 2024, 1 (18): 185-204.
7. Демиденко В. Вплив євроінтеграційного курсу України на європейське та національне муніципальне право в умовах сучасної гібридної війни. Філософські та методологічні проблеми права. 2024. № 1 (27). С. 71 – 81. DOI: 10.33270/01242702.71
8. ДІР, І. Ю. Основні інституції Європейського Союзу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*, 2024, 3.82: 207-213.
9. Скриль С. А. Політико-правові теорії європейської інтеграції: системний аналіз. *Політикус : наук. журнал*. 2023. №3. С. 46–51.
10. БІЛОУС, Ірина Ігорівна. Досвід країн ЄС у сфері соціальної підтримки населення. *Світ фінансів*, 2017, 4 (9): 165-169.
11. ГРАБИНСЬКИЙ, Ігор; ГОРІН, Наталія. Вплив Угоди про зону вільної торгівлі України з ЄС на еколого-інноваційну діяльність виробників-експортерів. *Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини*, 2018, 44: 235-244.

- 12.ПРОКОПЕНКО, Л. Л.; РАКША, О. В. Розвиток інституційної основи співробітництва України та ЄС. *Аспекти публічного управління*, 2018, 6, № 3: 56-62.
- 13.Колісник Н. І. Адаптація законодавства України до стандартів Європейського Союзу / Ніна Іванівна Колісник // The VII International Scientific and Practical Conference "Innovative trends in science, practice and education", February 22—25, 2022, Munich, Germany. — P. 162—164.
- 14.Василець О. М., Сотник О. С. Проблеми забезпечення прав людини в умовах воєнного стану в контексті права ЄС. *Наука і техніка. Серія: Право*. 2023. № 7 (21). С. 11–22

Додаткова література

- 15.Договір про Європейський Союз. Консолідована версія в редакції Лісабонського договору // Конституційні акти Європейського Союзу (в редакції Лісабонського договору) / Г. Друзенка, С. Друзенко. – К.: К.І.С., 2010. – С. 31–7
- 16.Хартія Співтовариства про основні соціальні права працівників ЄЕС // Хартія, Міжнар. документ від 09.12.1989.
- 17.Хартія основних прав Європейського Союзу № 994_524. Прийняття від 07.12.2000
- 18.Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони / Міжнародний документ від 27.06.2014. Ратифікована 16.09.2014 р.
- 19.Договір про заснування Європейської Спільноти № 994_017. (консолідована версія станом на 1 січня 2005 року)
- 20.Єдиний європейський акт № 994_028 від 17.02.1986

Науково-методичні праці викладачів кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін

- 21.Тимошук О. Г. Вплив російсько-української війни на євроінтеграційні процеси в контексті набуття Україною статусу кандидата в члени ЄС: міжнародно-правовий аспект. *Південноукраїнський правничий часопис*. - 2022. - № 4, Ч. 3. - С. 81-86.
- 22.Тимошук О. Г. Набуття Україною статусу кандидата в члени ЄС в умовах війни в Україні: міжнародно-правовий аспект. *Аграрна освіта та наука: досягнення, роль, фактори росту. Інноваційні психолого-педагогічні, лінгвістичні та правові засади аграрної науки в умовах*

- міжкультурної аграрної комунікації : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (БНАУ, 20 жовтня 2022 р.). – Біла Церква, 2022. – С. 83-85.
23. Тимошук О. Г. Проблемні питання антикорупції в Україні на шляху до євроінтеграції. «Антикорупція та доброчесність»: матеріали Всеукр. круглого столу присвячені Міжнародному дню боротьби з корупцією (БНАУ, 06 грудня 2023 р.). – Біла Церква, 2023. – С. 55-57.
 24. Тимошук О. Г. Роль органів державної влади у забезпеченні прав людини і громадянина в демократичному суспільстві в умовах євроінтеграції в Україні. Права людини в умовах війни: міжнародні стандарти та національний вимір: Матеріали круглого столу присвячені Міжнародному дню прав людини (БНАУ, 11 грудня 2023 р.). – Біла Церква, 2023. – С. 32-34
 25. Тимошук О. Г. Законодавчі зміни після набуття Україною статусу кандидата в члени ЄС в умовах війни в Україні. Україна на шляху до ЄС: виклики та перспективи : матеріали Круглого столу з нагоди Дня Європи в Україні (БНАУ, 7 травня 2024 р.). - Біла Церква, 2024. - С. 11-13.
 26. Тимошук О. Г. Конституційно-правові виклики європейської інтеграції в контексті захисту прав та свобод громадян в Україні. Трансформація правової системи України: виклики сучасності : Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (УДУ імені Михайла Драгоманова, 21 лютого 2024 р.). - Київ, 2024. - С. 234-236.
 27. Тимошук О. Г. Правове регулювання та розвиток суспільства: забезпечення захисту прав і свобод громадян в Україні в умовах євроінтеграції. Перспективи розвитку суспільно-гуманітарних наук в умовах євроінтеграції : Матеріали Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. (БНАУ, 11-12 квітня 2024 р.). - Біла Церква, 2024. - С. 37-40.
 28. Тимошук О. Г. Здобутки та виклики України у питаннях прав людини на шляху до європейської інтеграції. Юридичний науковий електронний журнал. - 2024. - № 2. - С. 56-59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-2/10>
 29. Тимошук О. Г. Правовий механізм адаптації національного законодавства до європейських міжнародно-правових стандартів прав людини. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». – 2025. – № 3, Ч. 3. – С. 405-411. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.3.63>

Тимощук О.Г. Методичні вказівки для виконання аудиторної та самостійної роботи з дисципліни «Право ЄС» здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності D8 «Право» / уклад. О.Г. Тимощук. Біла Церква: БНАУ, 2025. 56 с.

Тимощук Олеся Григорівна

Редактор О.О. Грушко

Комп'ютерний набір:

Комп'ютерна верстка:

Здано до складання

Підписано до друку

Формат 60×84 Ум. друк. арк. Тираж .

Зам. Ціна

Сектор оперативної поліграфії РВІКВ БНАУ
09117, м. Біла Церква, Соборна площа, 8/1; тел. 3-11-01